

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

วิทยาศาสตร์กายภาพ

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เล่ม 1

ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด
กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551

ผู้เรียบเรียง	เจียมจิต กุลมาลา พรทิพย์ ทับทิมทอง
ผู้ตรวจ	รศ.คณิตา ตั้งคณาอนุรักษ์ ดร.ธีระชาติ สี่ประเสริฐ ดร.ลัดดา ผลวัฒนะ
บรรณาธิการ	รศ. ดร.นิพนธ์ ตั้งคณาอนุรักษ์

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
วิทยาศาสตร์กายภาพ

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เล่ม 1

ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด
กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ผู้เรียบเรียง	เจียมจิต กุลมาลา พรทิพย์ ทับทิมทอง
ผู้ตรวจ	รศ.คณิดา ตั้งคณาณรงค์ ดร.ธีระชาติ ลีประเสริฐ ดร.ลัดดา ผลวัฒนะ
บรรณาธิการ	รศ. ดร.นิพนธ์ ตั้งคณาณรงค์

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ
เจียมจิต กุลมาลา.
หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
วิทยาศาสตร์กายภาพ ม.5 เล่ม 1.--กรุงเทพฯ : แม็คเอ็ดดูเคชั่น, 2567.
292 หน้า.
1. วิทยาศาสตร์ -- การศึกษาและการสอน (มัธยมศึกษา).
I. พรทิพย์ ทับทิมทอง, ผู้แต่งร่วม. -- II. ชื่อเรื่อง.
507
ISBN 978-616-345-289-4

พิมพ์ครั้งที่ 1
จำนวน 11,000 เล่ม
สงวนลิขสิทธิ์ : มกราคม 2568
สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย ห้ามลอกเลียน ไม่ว่าจะเป็นส่วนหนึ่งส่วนใด
ของหนังสือเล่มนี้ นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษร

จัดทำโดย
IMACEDUCATION
ส่งขนาดไฟล์ส่งขาย ไปรษณีย์ลาดพร้าว
ในนาม บริษัท แม็คเอ็ดดูเคชั่น จำกัด
9/99 อาคารแม็ค ซอยลาดพร้าว 38 ถนนลาดพร้าว
แขวงจันทระเกษม เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
โทร. 0-2512-0661, 0-2938-2022-7 แฟกซ์ 0-2938-2028
www.MACeducation.com

พิมพ์ที่ : บริษัท พงษ์วรินการพิมพ์ จำกัด

คำนำ

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์กายภาพ ชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 5 เล่ม 1 ได้พัฒนาและปรับปรุงเนื้อหา กิจกรรมการทดลอง ภาพประกอบ กิจกรรมตรวจสอบการเรียนรู้
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และคำถามท้ายหน่วยการเรียนรู้ให้ตรงตามมาตรฐาน
การเรียนรู้และตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ผู้เรียบเรียงได้ศึกษามาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดชั้นปี สาระการเรียนรู้แกนกลาง กระบวนการ
จัดการเรียนรู้ และแนวทางในการวัดและประเมินผล นำมาจัดทำโครงสร้างสำหรับหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 5 โดยเลือกเนื้อหา กระบวนการเรียนการสอน การทำกิจกรรม ทักษะการคิด การวัดผลและประเมินผล
ผ่านการนำเสนอด้วยกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในระดับ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจหลักการทางวิทยาศาสตร์ ทักษะกระบวนการ
ทางวิทยาศาสตร์ วิธีการสำรวจตรวจสอบข้อมูล การคิดแก้ปัญหา การเสริมสร้างจิตวิทยาศาสตร์
และมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาสมรรถนะหลักที่สำคัญต่อการใช้ชีวิต นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกฝน
และพัฒนาให้เกิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญ ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)
ที่ช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ การแก้
ปัญหาและการทำงานร่วมกัน นำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือนวัตกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการ
ศึกษาและนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน

หนังสือเรียนเล่มนี้ประกอบด้วย 9 หน่วยการเรียนรู้ แต่ละหน่วยการเรียนรู้ได้สรุปสาระการเรียนรู้
ระบุตัวชี้วัดชั้นปี มีภาพและคำถามเข้าสู่บทเรียน แนวคิดสำคัญของแต่ละเรื่อง กิจกรรมตรวจสอบการเรียนรู้
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) บทสรุปเนื้อหา และคำถามท้ายหน่วยการเรียนรู้เพื่อเป็นการ
วัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูป
การศึกษา และมีความตรงตามมาตรฐานการเรียนรู้ตัวชี้วัดชั้นปี และสาระการเรียนรู้แกนกลาง หากมี
ข้อบกพร่องประการใด ผู้เรียบเรียงขออภัยและขอคำแนะนำด้วยความขอบคุณยิ่ง

เจียมจิต กุลมาลา
พรทิพย์ ทับทิมทอง

คำชี้แจง

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์กายภาพ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เล่ม 1 ได้พัฒนาและปรับปรุงโดยผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ด้านการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ทุกประการ และให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศในมิติด้านทรัพยากรมนุษย์ที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579

หนังสือเล่มนี้ได้นำเสนอเนื้อหาตาม **กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)** เน้นการบูรณาการการเรียนรู้กับทักษะกระบวนการและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ แต่ละหน่วยการเรียนรู้จะมีคำถามนำเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ เน้นย้ำด้วยแนวคิดสำคัญของหัวข้อหลักให้ทราบถึงสิ่งที่เป็ความรู้และความคิดที่เป็นแก่นสำคัญ ผักผนักษะและความเชี่ยวชาญด้วยกิจกรรมตามธรรมชาติวิชาเพื่อให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้ที่คงทน มีการตรวจสอบความรู้ความเข้าใจเป็นระยะ ๆ โดยสอดแทรกกิจกรรมตรวจสอบการเรียนรู้ซึ่งสัมพันธ์กับเรื่องที่ไดเรียนผ่านมา ในท้ายหน่วยการเรียนรู้จะมีสรุปสำหรับบททวนองค์ความรู้ทั้งหมด และประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยคำถามท้ายหน่วยการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังเพิ่มเติมด้วยกิจกรรมบูรณาการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ (STEM) ซึ่งเป็นไปตามเป้าหมายสำคัญของหนังสือนี้ ผู้เรียนและผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์หรือดัดแปลงให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนและผู้เรียน ในส่วนของเนื้อหาเพิ่มเติมมีความเหมาะสมกับการเรียนรู้ ทั้งนี้มีสัญลักษณ์ ให้ใช้สุมาร์โฟนสแกน QR Code เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาในเรื่องนั้น ๆ มากยิ่งขึ้น

คำถามนำเข้าสู่บทเรียน

คำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจอยากเรียนรู้เนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้นั้นๆ

แนวคิดสำคัญ

เนื้อหาสำคัญในแต่ละเรื่องหรือหัวข้อทำให้ผู้เรียนจดจำหรือเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

MAC iLink (Digital Contents)

เนื้อหาเสริมจากบทเรียนในรูปแบบของ Digital Contents ผ่านการสแกน QR Code ให้ใช้สมาร์ตโฟนหรือผ่านเว็บไซต์ MACeducation.com เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาในเรื่องนั้นๆ มากยิ่งขึ้น

กิจกรรมตรวจสอบการเรียนรู้

กิจกรรมออกแบบมาเพื่อตรวจสอบความเข้าใจเนื้อหาในแต่ละเรื่องของผู้เรียน

กิจกรรมการทดลอง

กิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

กิจกรรมบูรณาการความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และความรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ โดยนำมาสร้างผลงานที่มีคุณภาพและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดประโยชน์และพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

คำถามท้ายหน่วยการเรียนรู้

คำถามที่เน้นทักษะกระบวนการคิดเพื่อตรวจสอบความรู้รอบยอดของผู้เรียนให้เป็นไปตามแนวคิดสำคัญ ตัวชี้วัด และการเรียนรู้อย่างกลาง

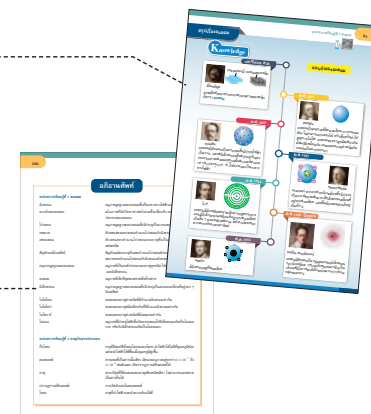
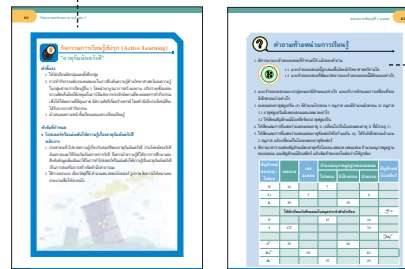
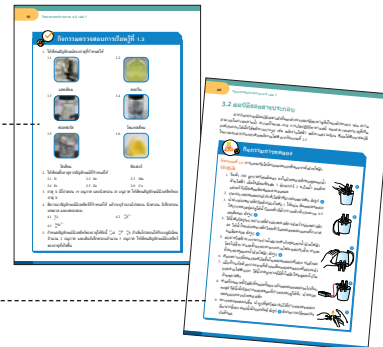
สรุป

การสรุปองค์ความรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะกระบวนการ (Process) และด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Attribute)

อภิธานศัพท์

คำสำคัญ คำศัพท์ยาก หรือคำค้นที่สัมพันธ์กับเนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้ต่างๆ โดยจะมีการอธิบายความหมายหรือให้คำจำกัดความ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 อะตอม

(ว 2.1 ม.5/2, 3, 4)

1. พัฒนาการของแบบจำลองอะตอม
  2. อนุภาคมูลฐานของอะตอม
  3. สัญลักษณ์ของธาตุและสัญลักษณ์นิวเคลียร์
  4. ไอโซโทป ไอโซโทน และไอโซบาร์
- คำถามท้ายหน่วยการเรียนรู้

1

3

9

11

17

23

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ธาตุกับสารประกอบ

(ว 2.1 ม.5/1)

1. ความรู้พื้นฐานเรื่องการจำแนกสาร
  2. ธาตุ
  3. สารประกอบ
- คำถามท้ายหน่วยการเรียนรู้

25

27

30

44

57

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ธาตุกัมมันตรังสี

(ว 2.1 ม.5/24, 25)

1. สมบัติของธาตุกัมมันตรังสี
  2. ประโยชน์ของสารกัมมันตรังสีและการป้องกันอันตรายที่เกิดจากกัมมันตภาพรังสี
- คำถามท้ายหน่วยการเรียนรู้

59

61

74

84

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ตารางธาตุ

(ว 2.1 ม.5/5, 6, 7)

1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการจัดเรียงอิเล็กตรอนของธาตุ
  2. การจัดเรียงธาตุในตารางธาตุ
  3. สมบัติของธาตุและสารประกอบของธาตุในตารางธาตุ
  4. ธาตุและสารประกอบของธาตุเรซินเททซ์และทรานซิชันในสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม
- คำถามท้ายหน่วยการเรียนรู้

85

87

90

95

107

126

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 พันธะเคมี

(ว 2.1 ม.5/8, 9, 10, 11)

1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับพันธะเคมี
  2. พันธะโคเวเลนต์
  3. สมบัติของสารประกอบโคเวเลนต์
  4. ประโยชน์และโทษของสารประกอบโคเวเลนต์
- คำถามท้ายหน่วยการเรียนรู้

127

130

134

142

157

164

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 พันธะไอออนิก

(ว 2.1 ม.5/12, 13)

1. การเกิดพันธะไอออนิก
  2. การเขียนสูตรเคมีของไอออนและสารประกอบไอออนิก
  3. สมบัติของสารประกอบไอออนิก
  4. การนำสารประกอบไอออนิกมาใช้ประโยชน์
- คำถามท้ายหน่วยการเรียนรู้

165

167

171

177

183

188

หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 ปฏิกิริยาเคมี

(ว 2.1 ม.5/20, 21, 22, 23)

1. การเกิดปฏิกิริยาเคมีและชนิดของปฏิกิริยาเคมี
  2. อัตราการเกิดปฏิกิริยาเคมี
- คำถามท้ายหน่วยการเรียนรู้

190

192

204

228

หน่วยการเรียนรู้ที่ 8 สารประกอบอินทรีย์

(ว 2.1 ม.5/14, 16, 17)

1. สารประกอบอินทรีย์
  2. สารประกอบไฮโดรคาร์บอน
  3. สมบัติของสารประกอบไฮโดรคาร์บอน
  4. ประโยชน์และผลกระทบของสารประกอบไฮโดรคาร์บอน
- คำถามท้ายหน่วยการเรียนรู้

231

233

239

241

246

252

หน่วยการเรียนรู้ที่ 9 พอลิเมอร์

(ว 2.1 ม.5/15, 18, 19)

1. ความหมายและการเกิดพอลิเมอร์
  2. ประเภทของพอลิเมอร์
  3. โครงสร้างและสมบัติของพอลิเมอร์
  4. ประโยชน์ของพอลิเมอร์
  5. ผลกระทบจากการใช้ผลิตภัณฑ์พอลิเมอร์และการป้องกัน
- คำถามท้ายหน่วยการเรียนรู้

253

255

258

260

265

271

278

บรรณานุกรม

279

อภิธานศัพท์

280

หน่วยการเรียนรู้ที่

1

อะตอม

สาระการเรียนรู้

- 1 พัฒนาการของแบบจำลองอะตอม
- 2 อนุภาคมูลฐานของอะตอม
- 3 สัญลักษณ์ของธาตุและสัญลักษณ์นิวเคลียร์
- 4 ไอโซโทป ไอโซโทน และไอโซบาร์

ตัวชี้วัดชั้นปี

1. เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของแบบจำลองอะตอมของโบร์กับแบบจำลองอะตอมแบบกลุ่มหมอก (ว 2.1 ม.5/2)
2. ระบุจำนวนโปรตอน นิวตรอน และอิเล็กตรอนของอะตอมและไอออนที่เกิดจากอะตอมเดียว (ว 2.1 ม.5/3)
3. เขียนสัญลักษณ์นิวเคลียร์ของธาตุและระบุการเป็นไอโซโทป (ว 2.1 ม.5/4)

สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเรารวมถึงตัวเราเอง ล้วนเกิดขึ้นจากอะตอม นักวิทยาศาสตร์จึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับอะตอม

กระเด็นรู้มาว่าอะตอมมีขนาดเล็กมาก ๆ จนมองไม่เห็นด้วยตาเปล่า แล้วนักวิทยาศาสตร์ศึกษาเกี่ยวกับอะตอมได้อย่างไรครับ

นั่นสิคะ กระแตก็อยากรู้เหมือนกันว่าอะตอมมีรูปร่างหน้าตาเป็นอย่างไร

ไปช่วยกระเด็น กระแตหาคำตอบกันเลย !

อะตอมเป็นอนุภาคที่เล็กที่สุดของธาตุ มีขนาดเล็กมาก ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า นักวิทยาศาสตร์เสนอแบบจำลองอะตอมเพื่ออธิบายโครงสร้างและองค์ประกอบของอะตอม จากการรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และการทดลอง โดยพัฒนาอุปกรณ์ที่ใช้ในการทดลองที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น จึงได้เสนอแบบจำลองอะตอมที่พัฒนาขึ้นตามลำดับจนถึงปัจจุบัน ทำให้ทราบลักษณะของอะตอมและอนุภาคมูลฐานของอะตอม ซึ่งได้แก่ โปรตอนและนิวตรอนที่อยู่รวมกันในนิวเคลียส ส่วนอิเล็กตรอนเคลื่อนที่อยู่รอบนิวเคลียสในลักษณะกลุ่มหมอก เขียนสัญลักษณ์นิวเคลียร์แสดงชนิดของธาตุและจำนวนอนุภาคมูลฐานด้วยเลขอะตอมและเลขมวล ซึ่งอะตอมของธาตุชนิดเดียวกันจะมีโปรตอนหรือเลขอะตอมเท่ากัน แต่ถ้าเลขมวลซึ่งเป็นผลบวกของจำนวนโปรตอนกับนิวตรอนต่างกัน อะตอมของธาตุนั้นจะเป็นไอโซโทปกัน

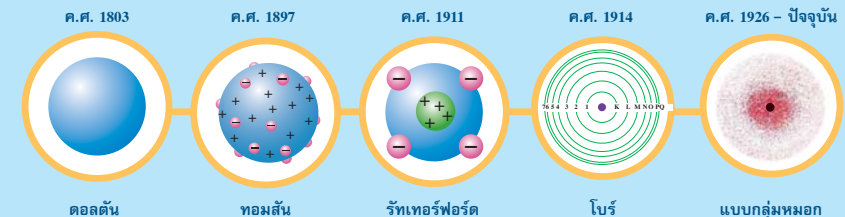
1. พัฒนาการของแบบจำลองอะตอม

แนวคิดสำคัญ

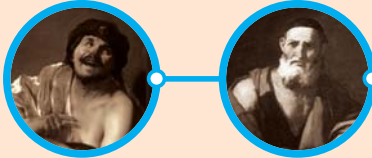
แบบจำลองอะตอมใช้อธิบายตำแหน่งโปรตอน นิวตรอน และอิเล็กตรอนในอะตอม โดยโปรตอนและนิวตรอนรวมกันอยู่ในนิวเคลียส ส่วนอิเล็กตรอนเคลื่อนที่รอบนิวเคลียสซึ่งในแบบจำลองอะตอมของโบร์ อิเล็กตรอนเคลื่อนที่เป็นวง โดยแต่ละวงมีระยะห่างจากนิวเคลียสและมีพลังงานต่างกัน และอิเล็กตรอนวงนอกสุด เรียกว่า เวเลนซ์อิเล็กตรอน ส่วนแบบจำลองอะตอมแบบกลุ่มหมอก แสดงโอกาสที่จะพบอิเล็กตรอนรอบนิวเคลียสในลักษณะกลุ่มหมอก เนื่องจากอิเล็กตรอนมีขนาดเล็กและเคลื่อนที่อย่างรวดเร็วตลอดเวลา จึงไม่สามารถระบุตำแหน่งที่แน่นอนได้

แบบจำลองอะตอม (atomic model) เป็นโมเดลที่นักวิทยาศาสตร์ในยุคต่าง ๆ ได้เสนอขึ้นเพื่ออธิบายลักษณะและองค์ประกอบของอะตอม โดยรวบรวมจากแนวคิดทฤษฎี และการทดลองที่มีพัฒนาการด้านอุปกรณ์ที่ใช้ทำการทดลองมากขึ้นตามลำดับ จากอดีตจนถึงปัจจุบันมี 5 แบบจำลองอะตอม ดังนี้

รูปที่ 1.1 แบบจำลองอะตอมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

START

400 ปีก่อนคริสต์ศักราช

ดีโมคริตัส (Democritus) และลิวซิปปัส (Leucippus) เสนอแนวคิดว่า

“อนุภาคที่เล็กที่สุดของสรรพสิ่งทั้งหลาย เรียกว่า **อะตอม (atom)**”

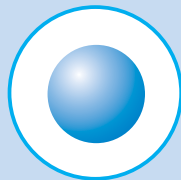
1.1 แบบจำลองอะตอมของดอลตัน

ค.ศ. 1803

จอห์น ดอลตัน (John Dalton) ได้รวบรวมแนวคิดและทฤษฎีของนักวิทยาศาสตร์ในยุคนั้น แล้วเสนอทฤษฎีอะตอม เรียกว่า **ทฤษฎีอะตอมของดอลตัน** ซึ่งกล่าวโดยสรุปว่า

“อะตอมเป็นอนุภาคที่มีขนาดเล็กมาก (ทรงกลมตัน) ไม่สามารถแบ่งแยกได้ สร้างขึ้นหรือทำให้สูญหายไม่ได้ อะตอมของธาตุชนิดเดียวกันมีสมบัติเหมือนกัน อะตอมของธาตุต่างชนิดรวมกันเป็นสารประกอบ”

รูปที่ 1.2 แบบจำลองอะตอมของดอลตัน

1.2 แบบจำลองอะตอมของทอมสัน

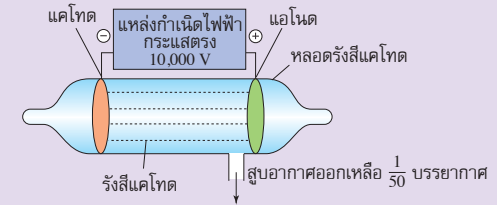

ค.ศ. 1897

เซอร์โจเซฟ จอห์น ทอมสัน (Sir Joseph John Thomson)

• วิธีการศึกษา

ทดลองเกี่ยวกับการนำไฟฟ้าของแก๊สในหลอดรังสีแคโทด ซึ่งเป็นหลอดแก้วความดันต่ำมาก

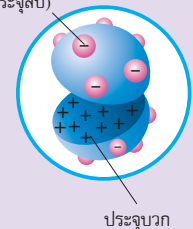
รูปที่ 1.3 หลอดรังสีแคโทด

• ผลการศึกษา

เมื่อผ่านไฟฟ้ากระแสตรงความต่างศักย์ประมาณ 10,000 โวลต์ เข้าไปในหลอดรังสีแคโทด พบว่ามีรังสีออกจากขั้วแคโทดไปยังขั้วแอโนด เป็นรังสีที่ประกอบด้วยอนุภาคที่มีประจุลบ เรียกว่า **อิเล็กตรอน (electron)** และมีรังสีออกจากขั้วแอโนดไปยังขั้วแคโทด เป็นรังสีที่ประกอบด้วยอนุภาคที่มีประจุบวก ต่อมาพบว่า คือ **โปรตอน (proton)** จึงเสนอแบบจำลองอะตอมของทอมสัน (Thomson's plum pudding model) มีใจความว่า

อิเล็กตรอน (ประจุลบ)

“อะตอมเป็นทรงกลมมีประจุบวก และมีอิเล็กตรอนซึ่งมีประจุลบกระจายอย่างสม่ำเสมออยู่บนพื้นผิว และมีจำนวนเท่ากับประจุบวก ทำให้อะตอมเป็นกลางทางไฟฟ้า”

ประจุบวก

รูปที่ 1.4 แบบจำลองอะตอมของทอมสัน

1.3 แบบจำลองอะตอมของรัทเทอร์ฟอร์ด

ค.ศ. 1911

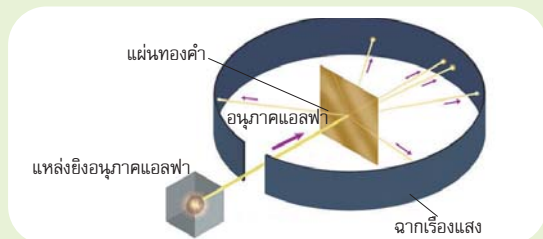
ลอร์ดเออร์เนสต์ รัทเทอร์ฟอร์ด (Lord Ernest Rutherford)

• วิธีการศึกษา

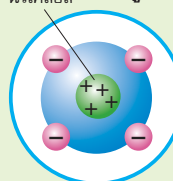
ทดลองยิงอนุภาคแอลฟาซึ่งมีประจุ +2 ไปยังแผ่นทองคำบาง ๆ ที่มีฉากเรืองแสงล้อมรอบเกือบเป็นวงกลม

• ผลการศึกษา

อนุภาคส่วนใหญ่ทะลุผ่านแผ่นทองคำเป็นเส้นตรง มีจำนวนน้อยที่เบนไปจากแนวเส้นตรง และมีจำนวนน้อยมากที่สะท้อนกลับในทิศทางเกือบตรงข้าม

รูปที่ 1.5 การยิงอนุภาคแอลฟาไปยังแผ่นทองคำของรัทเทอร์ฟอร์ด

รูปที่ 1.6 แบบจำลองอะตอมของรัทเทอร์ฟอร์ด

อธิบายผลการทดลอง เมื่อยิงอนุภาคแอลฟาซึ่งมีประจุ +2 ส่วนใหญ่จะทะลุผ่านที่ว่างของอะตอม จึงไม่เบี่ยงเบน บางอนุภาคเฉียดนิวเคลียสซึ่งมีประจุเป็นบวก จึงถูกผลักให้เบนไป และนาน ๆ ครั้งอนุภาคเคลื่อนที่ชนนิวเคลียสที่มีขนาดเล็กมาก จึงถูกผลักให้สะท้อนกลับ และได้เสนอแบบจำลองอะตอมของรัทเทอร์ฟอร์ด มีใจความว่า

“อะตอมประกอบด้วยนิวเคลียสซึ่งมีประจุบวกอยู่ตรงกลาง มีอิเล็กตรอนซึ่งมีประจุลบเคลื่อนที่อยู่รอบนิวเคลียส พื้นที่อะตอมส่วนใหญ่เป็นที่ว่าง”

1.4 แบบจำลองอะตอมของโบร์

ค.ศ. 1914

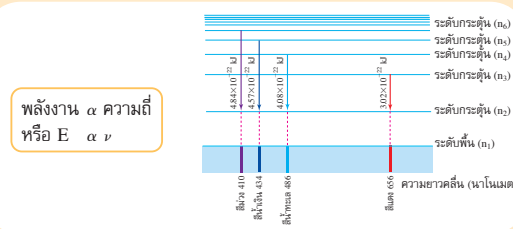
นีลส์ โบร์ (Niels Bohr)

• วิธีการศึกษา

ศึกษาเกี่ยวกับสเปกตรัมของธาตุไฮโดรเจน และสเปกตรัมของเปลวไฟที่ได้จากการเผาสารประกอบของธาตุชนิดต่าง ๆ

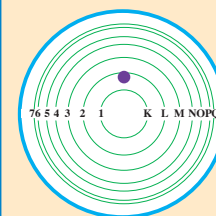
• ผลการศึกษา

ธาตุไฮโดรเจนซึ่งมี 1 อิเล็กตรอน เกิดเส้นสเปกตรัม 4 เส้น แต่ละเส้นมีสีและความถี่ต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามกฎของ**มักซ์ พลังค์ (Max Planck)** คือ

รูปที่ 1.7 เส้นสเปกตรัม 4 เส้นของธาตุไฮโดรเจน

อธิบายผลการทดลอง จากเส้นสเปกตรัมแสดงว่า อิเล็กตรอนไม่ได้อยู่ชั้นเดียว แต่อยู่ได้หลายชั้น ห่างจากนิวเคลียสไม่เท่ากัน แต่ละชั้น เรียกว่า **ระดับพลังงาน (energy level)** ซึ่งมีพลังงานเฉพาะตัว ระดับพลังงานที่อยู่ใกล้นิวเคลียส เรียกว่า ระดับพลังงานที่ 1 หรือระดับพลังงาน K และระดับถัดออกไป คือ ระดับพลังงานที่ 2 3 4 5 6 และ 7 หรือระดับพลังงาน L M N O P และ Q ตามลำดับ โดยระดับพลังงานในสุดจะมีพลังงานต่ำที่สุด และระดับพลังงานนอกสุดจะมีพลังงานสูงที่สุด

รูปที่ 1.8 แบบจำลองอะตอมของโบร์

นอกจากนี้ยังพบว่า สารประกอบของธาตุชนิดเดียวกันให้สีของสเปกตรัมและสีของเปลวไฟเหมือนกัน แต่ถ้าเป็นสารประกอบของธาตุต่างชนิดจะให้สีของสเปกตรัมและสีของเปลวไฟต่างกัน ซึ่งเกิดจากอิเล็กตรอนคายพลังงานไม่เท่ากัน ซึ่งหมายความว่าอิเล็กตรอนอยู่ห่างจากนิวเคลียสไม่เท่ากัน

จากผลการศึกษาทำให้โบร์เสนอแบบจำลองอะตอม มีใจความว่า

“อะตอมมีนิวเคลียสขนาดเล็กมากอยู่ตรงกลาง และมีอิเล็กตรอนเคลื่อนที่อยู่รอบนิวเคลียสเป็นชั้น ๆ ตามระดับพลังงาน คล้ายวงโคจรของดาวเคราะห์รอบดวงอาทิตย์”

1.5 แบบจำลองอะตอมแบบกลุ่มหมอก

แอร์วิน ชเรอดิงเงอร์ (Erwin Schrödinger)

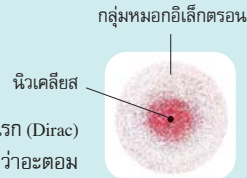
• วิธีการศึกษา

ชเรอดิงเงอร์ ไฮเซนเบิร์ก (Heisenberg) พาาลี (Pauli) และดิแรก (Dirac) ได้ร่วมกันพัฒนาทฤษฎีที่อธิบายฟิสิกส์อนุภาคในระดับที่เล็กกว่าอะตอม (กลายเป็นกลศาสตร์ควอนตัม (quantum mechanics))

• ผลการศึกษา

อิเล็กตรอนในอะตอมไม่ได้โคจรรอบนิวเคลียสโดยมีวงโคจรที่แน่นอน จึงไม่สามารถบอกตำแหน่งของอิเล็กตรอนที่แน่นอน ณ ใดขณะหนึ่งได้ ทราบเพียงความน่าจะเป็นที่จะพบอิเล็กตรอนที่มีระดับพลังงานหนึ่งและใช้ความรู้ทางกลศาสตร์ควอนตัมสร้างสมการ เพื่อคำนวณหาโอกาสที่จะพบอิเล็กตรอนในระดับพลังงานต่าง ๆ และได้เสนอแบบจำลองอะตอมขึ้นมาใหม่ เรียกว่า **แบบจำลองอะตอมแบบกลุ่มหมอก (electron cloud model)** เป็นแบบจำลองอะตอมที่ใช้ในปัจจุบัน ดังนี้

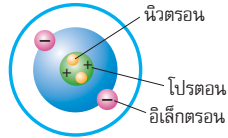
“อะตอมมีลักษณะเป็นกลุ่มหมอกของอิเล็กตรอนรอบนิวเคลียส บริเวณที่กลุ่มหมอกทึบเป็นบริเวณที่มีโอกาสพบอิเล็กตรอนมากกว่าบริเวณที่สีกลุ่มหมอกจาง”

รูปที่ 1.9 แบบจำลองอะตอมแบบกลุ่มหมอก

ความรู้เพิ่มเติม

ค.ศ. 1932 เซอร์เจมส์ แชดวิก (Sir James Chadwick) ได้พิสูจน์พบว่า มีนิวตรอนอยู่ที่นิวเคลียสของอะตอม

รูปแสดงแบบจำลองอะตอมที่ประกอบด้วยโปรตอน นิวตรอน และอิเล็กตรอน

กิจกรรมตรวจสอบการเรียนรู้ที่ 1.1

1. แบบจำลองอะตอมของทอมสันต่างจากของดอลตันอย่างไร
2. แบบจำลองอะตอมของรัทเทอร์ฟอร์ดต่างจากของทอมสันอย่างไร
3. แบบจำลองอะตอมของโบร์ต่างจากของรัทเทอร์ฟอร์ดอย่างไร
4. แบบจำลองอะตอมปัจจุบันเรียกว่าอะไร และมีลักษณะต่างจากแบบจำลองอะตอมของโบร์อย่างไร
5. แบบจำลองอะตอมที่ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะและองค์ประกอบของอะตอมได้ดีที่สุด นักวิทยาศาสตร์ศึกษาโดยวิธีใด

2. อนุภาคมูลฐานของอะตอม

แนวคิดสำคัญ

อนุภาคมูลฐานของอะตอมมี 3 ชนิด ได้แก่ โปรตอน สัญลักษณ์ p มีประจุ $+1$ นิวตรอน สัญลักษณ์ n ไม่มีประจุ และอิเล็กตรอน สัญลักษณ์ e^- มีประจุ -1 โดยอิเล็กตรอนมีมวลน้อยกว่าเมื่อเทียบกับโปรตอน และนิวตรอน

อนุภาคมูลฐานของอะตอม (fundamental particle of atom)

หมายถึง อนุภาคที่เป็นองค์ประกอบของธาตุทุกชนิด ได้แก่ โปรตอน (proton) นิวตรอน (neutron) และอิเล็กตรอน (electron) อนุภาคทั้ง 3 ชนิด มีสัญลักษณ์ ประจุ และมวลเป็นอย่างไร ศึกษาได้จากกิจกรรมที่ 1.1

กิจกรรมเพื่อการเรียนรู้

กิจกรรมที่ 1.1 สมบัติของอนุภาคมูลฐานของอะตอม

วิธีปฏิบัติ

ให้นักเรียนศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสัญลักษณ์ ประจุ และมวลของโปรตอน นิวตรอน และอิเล็กตรอนจากตารางที่กำหนดให้ แล้วตอบคำถาม

ตารางแสดงสัญลักษณ์ ประจุ และมวลของโปรตอน นิวตรอน และอิเล็กตรอน

อนุภาค	สัญลักษณ์	ชนิดประจุไฟฟ้า	มวล (g)	มวลเปรียบเทียบกับมวลของอิเล็กตรอน (เท่า)
โปรตอน	p	+1	1.673×10^{-24}	1,836
นิวตรอน	n	0	1.675×10^{-24}	1,839
อิเล็กตรอน	e^-	-1	9.109×10^{-28}	1

คำถามท้ายกิจกรรม

1. มวลของโปรตอนและนิวตรอนต่างกันหรือไม่ อย่างไร
2. มวลของอิเล็กตรอนมีค่าเป็นอย่างไรเมื่อเปรียบเทียบกับมวลของนิวตรอนและโปรตอน
3. จากค่ามวลเปรียบเทียบของอนุภาคมูลฐาน มวลของอะตอมส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับมวลของอนุภาคใด
4. อนุภาคแต่ละชนิดมีประจุเหมือนกันหรือไม่ อย่างไร
5. เหตุใดอะตอมจึงเป็นกลางทางไฟฟ้า

ศึกษาตัวอย่างสัญลักษณ์ของธาตุ ดังแสดงในตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 สัญลักษณ์ของธาตุบางชนิด

ชื่อธาตุ	ชื่อภาษาอังกฤษ	ชื่อภาษาละติน	สัญลักษณ์ของธาตุ
ไฮโดรเจน	hydrogen	-	H
ฮีเลียม	helium	-	He
ออกซิเจน	oxygen	-	O
คลอรีน	chlorine	-	Cl
คาร์บอน	carbon	-	C
แคลเซียม	calcium	-	Ca
คอปเปอร์ (ทองแดง)	copper	cuprum	Cu
โคบอลต์	cobalt	-	Co
แมกนีเซียม	magnesium	-	Mg
แมงกานีส	manganese	-	Mn
อะลูมิเนียม	aluminium	-	Al
อาร์กอน	argon	-	Ar
อาร์เซนิก (สารหนู)	arsenic	-	As
ซัลเฟอร์ (กำมะถัน)	sulfur	-	S
โซเดียม	sodium	natrium	Na
ซิลเวอร์ (เงิน)	silver	argentum	Ag
โพแทสเซียม	potassium	kalium	K
ฟอสฟอรัส	phosphorus	-	P
นีออน	neon	-	Ne
ไนโตรเจน	nitrogen	-	N
นิกเกิล	nickel	-	Ni
ไอรอน (เหล็ก)	iron	ferrum	Fe
ไอโอดีน	iodine	-	I
ซิงค์ (สังกะสี)	zinc	-	Zn

3.2 สัญลักษณ์นิวเคลียร์

สัญลักษณ์นิวเคลียร์ (nuclear symbol) เป็นสัญลักษณ์ของธาตุที่แสดงจำนวนโปรตอนด้วยเลขอะตอม (atomic number) และแสดงผลบวกของจำนวนโปรตอนกับนิวตรอนด้วยเลขมวล (mass number) ดังนี้

เลขมวล (mass number) เป็นตัวเลขแสดงผลรวมของจำนวนโปรตอนกับนิวตรอนในนิวเคลียส ถ้าทราบเลขอะตอมและเลขมวลจะสามารถหาจำนวนนิวตรอนของอะตอมได้โดยนำเลขอะตอมไปลบออกจากเลขมวล

เลขอะตอม (atomic number) เป็นค่าเฉพาะของธาตุแต่ละชนิด แสดงจำนวนโปรตอนในนิวเคลียส อะตอมของธาตุชนิดเดียวกันมีจำนวนโปรตอนเท่ากันเสมอ จึงใช้เลขอะตอมเป็นเลขที่ของธาตุในตารางธาตุ ถ้าจำนวนโปรตอนเปลี่ยนไปจะเกิดเป็นธาตุใหม่ซึ่งมีเลขอะตอมเปลี่ยนไปจากเดิม

อะตอมเป็นกลางทางไฟฟ้า
จะมีจำนวนโปรตอนเท่ากับ
จำนวนอิเล็กตรอน

เลขมวลจะมีค่าเท่ากับหรือมากกว่า 2 เท่าของเลขอะตอม

เลขมวล = $p + n$
 $n = \text{เลขมวล} - p$
 ดังนั้น $n = \text{เลขมวล} - \text{เลขอะตอม}$

รู้เลขอะตอมและเลขมวล
หาจำนวน n ได้

แสดงจำนวน $p + n$

เลขมวล

สัญลักษณ์ธาตุ

เลขอะตอม

แสดงจำนวน p

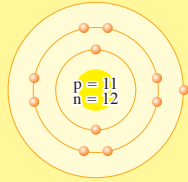
เป็นค่าเฉพาะของแต่ละธาตุ

อะตอมเป็นกลางทางไฟฟ้า

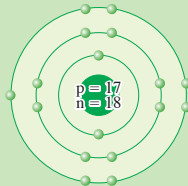
จำนวน $p = e^-$

ใช้เป็นเลขที่
ของธาตุใน
ตารางธาตุ

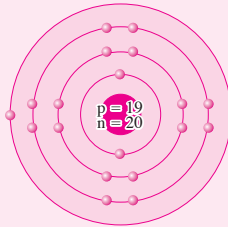
ตัวอย่างที่ 1 จากสัญลักษณ์นิวเคลียร์ $^{23}_{11}\text{Na}$ แสดงว่าอะตอมของธาตุโซเดียมมีโปรตอนและอิเล็กตรอนอย่างละ 11 อนุภาค และมีนิวตรอน $23 - 11 = 12$ อนุภาค ดังนี้

ตัวอย่างที่ 2 จากสัญลักษณ์นิวเคลียร์ $^{35}_{17}\text{Cl}$ แสดงว่าอะตอมของธาตุคลอรีนมีโปรตอนและอิเล็กตรอนอย่างละ 17 อนุภาค และมีนิวตรอน $35 - 17 = 18$ อนุภาค ดังนี้

ตัวอย่างที่ 3 จากสัญลักษณ์นิวเคลียร์ $^{39}_{19}\text{K}$ แสดงว่าอะตอมของธาตุโพแทสเซียมมีโปรตอนและอิเล็กตรอนอย่างละ 19 อนุภาค และมีนิวตรอน $39 - 19 = 20$ อนุภาค ดังนี้

ตัวอย่างที่ 4 ถ้ากำหนดสัญลักษณ์นิวเคลียร์ให้ดังนี้ $^{24}_{12}\text{Mg}$ และ $^{27}_{13}\text{Al}$ เมื่อดึงโปรตอนออกจากธาตุอะลูมิเนียม 1 อนุภาค และดึงอิเล็กตรอนออก 2 อนุภาค จะเขียนสัญลักษณ์นิวเคลียร์ของธาตุใหม่ได้ดังนี้

จำนวนโปรตอน $13 - 1 = 12$ จึงมีเลขอะตอมเป็น 12 คือ ธาตุแมกนีเซียม
จำนวนอิเล็กตรอน $13 - 2 = 11$ จึงมีประจุเป็น $+1$
จำนวนนิวตรอน $27 - 13 = 14$ จึงมีเลขมวลเป็น $12 + 14 = 26$

ดังนั้น สัญลักษณ์นิวเคลียร์ของธาตุ คือ $^{26}_{12}\text{Mg}^{+}$

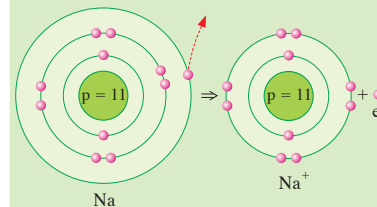
$^{40}_{20}\text{Ca}$ เขียนโครงสร้างอะตอมตามแบบจำลองอะตอมของโบร์ได้อย่างไรนะ

3.3 ไอออน

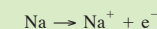
ไอออน (ion) คือ อนุภาคที่มีประจุไฟฟ้าซึ่งเกิดจากอะตอมให้หรือได้รับอิเล็กตรอน ทำให้จำนวนโปรตอนไม่เท่ากับอิเล็กตรอน ไอออนมี 2 ชนิด ดังนี้

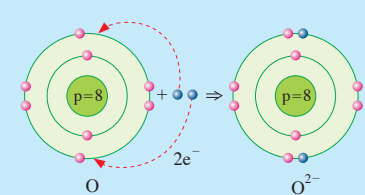
ตัวอย่างที่ 5 ธาตุโซเดียม (Na) ให้อิเล็กตรอนไป 1 อนุภาค เกิดเป็นไอออนบวก คือ โซเดียมไอออน (Na^+)

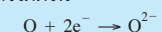
เขียนสมการได้ดังนี้

ตัวอย่างที่ 6 ธาตุออกซิเจน (O) รับอิเล็กตรอนมา 2 อนุภาค เกิดเป็นไอออนลบ คือ ออกไซด์ไอออน (O^{2-})

เขียนสมการได้ดังนี้

กิจกรรมตรวจสอบการเรียนรู้ที่ 1.3

1. ให้เขียนสัญลักษณ์ของธาตุที่กำหนดให้

1.1

แคลเซียม

1.2

คลอรีน

1.3

ฟอสฟอรัส

1.4

โพแทสเซียม

1.5

โซเดียม

1.6

ซัลเฟอร์

2. ให้เขียนชื่อธาตุจากสัญลักษณ์ที่กำหนดให้

2.1 N

2.2 Ne

2.3 Mn

2.4 Fe

2.5 Zn

2.6 Cu

3. ธาตุ X มีโปรตอน 19 อนุภาค และนิวตรอน 20 อนุภาค ให้เขียนสัญลักษณ์นิวเคลียร์ของธาตุ X

4. พิจารณาสัญลักษณ์นิวเคลียร์ที่กำหนดให้ แล้วระบุจำนวนโปรตอน นิวตรอน อิเล็กตรอน เลขมวล และเลขอะตอม

4.1 ${}^7_3\text{Li}$ 4.2 ${}^{32}_{16}\text{S}^{2-}$ 4.3 ${}^{56}_{26}\text{Fe}^{3+}$

5. กำหนดสัญลักษณ์นิวเคลียร์ของธาตุให้ดังนี้ ${}^{27}_{13}\text{Al}$ ${}^{31}_{15}\text{P}$ ${}^{32}_{16}\text{S}$ ถ้าเติมโปรตอนให้กับอะลูมิเนียมจำนวน 2 อนุภาค และเติมอิเล็กตรอนจำนวน 5 อนุภาค ให้เขียนสัญลักษณ์นิวเคลียร์ของธาตุที่เกิดขึ้น

4. ไอโซโทป ไอโซโทน และไอโซบาร์

แนวคิดสำคัญ

ไอโซโทป คือ อะตอมของธาตุชนิดเดียวกัน ซึ่งมีโปรตอนเท่ากัน แต่มีจำนวนนิวตรอนต่างกัน
ไอโซโทน คือ อะตอมของธาตุต่างชนิดที่มีจำนวนนิวตรอนเท่ากัน และไอโซบาร์ คือ อะตอมของธาตุต่างชนิดที่มีเลขมวลเท่ากัน

4.1 ไอโซโทป

ไอโซโทป (isotope) คือ อะตอมของธาตุชนิดเดียวกัน มีเลขอะตอมเท่ากัน แต่เลขมวลต่างกัน จึงมีจำนวนโปรตอนเท่ากัน แต่มีจำนวนนิวตรอนต่างกัน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 7 ธาตุไฮโดรเจนมี 3 ไอโซโทป ดังนี้

โปรเทียม ${}^1_1\text{H}$ หรือ H p = 1 n = 0	ดิวเทอเรียม ${}^2_1\text{H}$ หรือ D p = 1 n = 1	ทริเทียม ${}^3_1\text{H}$ หรือ T p = 1 n = 2

ตัวอย่างที่ 8 ธาตุคาร์บอนมี 3 ไอโซโทป ดังนี้

คาร์บอน-12 ${}^{12}_6\text{C}$ p = 6 n = 6	คาร์บอน-13 ${}^{13}_6\text{C}$ p = 6 n = 7	คาร์บอน-14 ${}^{14}_6\text{C}$ p = 6 n = 8

${}^1_1\text{H}$ เป็นอะตอมชนิดเดียวที่ไม่มีนิวตรอน

น้ำที่เกิดจาก ${}^1_1\text{H}$ มีสูตร D_2O เรียกว่า น้ำมวลหนัก (heavy water)

${}^1_1\text{H}$ เป็นธาตุกัมมันตรังสีที่เกิดจากปฏิกิริยานิวเคลียร์

${}^{14}_6\text{C}$ เป็นธาตุกัมมันตรังสีที่ใช้คำนวณหาอายุวัตถุโบราณ

น้ำที่เกิดจาก ${}^1_1\text{H}$ มีอันตรายนะ

ความรู้เพิ่มเติม

การเรียกชื่อไอโซโทปของธาตุ จะเรียกชื่อธาตุและตามด้วยเลขมวล เช่น

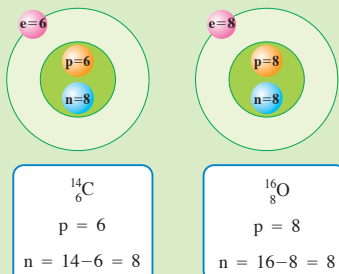
$^{12}_6\text{C}$ เขียนย่อ ^{12}C เรียกว่า คาร์บอน-12 $^{17}_8\text{O}$ เขียนย่อ ^{17}O เรียกว่า ออกซิเจน-17

$^{60}_{27}\text{Co}$ เขียนย่อ ^{60}Co เรียกว่า โคบอลต์-60

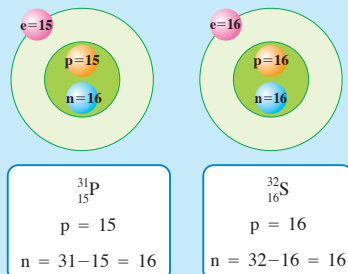
4.2 ไอโซโทน

ไอโซโทน (isotone) คือ อะตอมของธาตุต่างชนิดที่มีจำนวนนิวตรอนเท่ากัน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 9 $^{14}_6\text{C}$ กับ $^{16}_8\text{O}$ เป็นไอโซโทนกัน ดังนี้

ตัวอย่างที่ 10 $^{31}_{15}\text{P}$ กับ $^{32}_{16}\text{S}$ เป็นไอโซโทนกัน ดังนี้

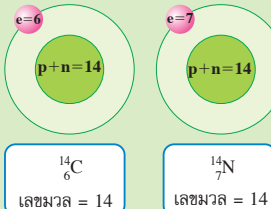

4.3 ไอโซบาร์

ไอโซบาร์ (isobar) คือ อะตอมของธาตุต่างชนิดที่มีเลขมวลเท่ากัน ดังตัวอย่าง

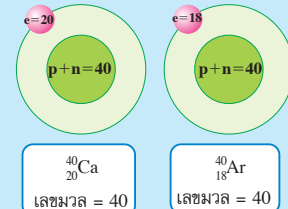
ตัวอย่างที่ 11

$^{14}_6\text{C}$ กับ $^{14}_7\text{N}$ เป็นไอโซบาร์กัน ดังนี้

ตัวอย่างที่ 12

$^{40}_{20}\text{Ca}$ กับ $^{40}_{18}\text{Ar}$ เป็นไอโซบาร์กัน ดังนี้

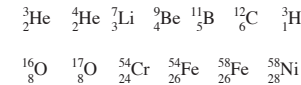

หลักการจำง่าย ๆ
ไอโซโทป โปรตอนเท่า
ไอโซโทน นิวตรอนเท่า
ไอโซบาร์ เลขมวลเท่า

กิจกรรมตรวจสอบการเรียนรู้ที่ 1.4

1. กำหนดสัญลักษณ์นิวเคลียร์ให้ดังนี้

ให้ระบุธาตุที่เป็นไอโซโทป ไอโซโทน และไอโซบาร์

- ธาตุ X มี 2 ไอโซโทป มีจำนวนโปรตอน 15 นิวคลีออน และ 16 และ 17 นิวคลีออน ตามลำดับ ให้เขียนสัญลักษณ์นิวเคลียร์ของธาตุ X
- ธาตุ A มีจำนวนโปรตอนมากกว่า $^{35}_{17}\text{Cl}$ 3 นิวคลีออน และมีจำนวนนิวตรอนมากกว่า 2 นิวคลีออน ให้เขียนสัญลักษณ์นิวเคลียร์ของธาตุ A

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

“แบบจำลองอะตอม”

คำชี้แจง

1. ให้นักเรียนจัดกลุ่มและตั้งชื่อกลุ่ม
2. การทำกิจกรรมต้องระดมสมองในการสืบค้นความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และความรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ โดยนำมาบูรณาการสร้างผลงาน อภิปรายเพื่อแสดงความคิดเห็นโดยใช้เหตุผลในการโต้แย้งจากประจักษ์พยานที่พบตลอดการทำกิจกรรมเพื่อให้ได้ผลงานที่มีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการทำกิจกรรม
3. นำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้

หัวข้อที่กำหนด

● เลื่อยียตสฤดเก็ยลัญลัษณัแสดงเขยวชนชຸมณຸมวทยศศตร

หลักการ

1. แบบจำลองอะตอมทั้ง 5 แบบ มีลักษณะสวยงาม และให้ความรู้เกี่ยวกับอะตอมได้
2. ถ้าออกแบบเลือกแบบจำลองอะตอมและใช้สีสัณที่สวຍงาม นำไปตกแต่งบนเลื่อยียต เพื่อให้เป็นเลื่อยียตลัญลัษณัของนักเรียนชຸมณຸมวทยศศตร จะได้เลื่อยียตสฤดเก็ยลัญลัษณัสำหรับสวมใส่เมื่อไปทำกิจกรรมรຸมรຸกัน

● ตຸกตณัณกัวทยศศตร

หลักการ

1. นักวิทยาศาสตร์ที่เสนอแบบจำลองอะตอมมีหลายท่าน ได้แก่ ดอลตัน ทอมสัน รัทเทอร์ฟอร์ด โบร์ และนักวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการค้นพบอนุภาคนิวตรอน
2. ถ้าออกแบบตຸกตณัณกัวทยศศตรที่เกี่ยวข้องกับแบบจำลองอะตอม สามารถใช้ตกแต่งห้องนั้เล่น ห้องเรียนให้มีบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ นอกจากนี้จะได้รຸคວຸยรู้ ความสวຍงาม แล้วยังส่งเสริมทักษะการคิดจากการทราบประวัติและผลงานของแต่ละท่าน เช่นเดียวกับที่โรงเรียนส่วนใหญ่จะมีสวนวิทยาศาสตร์ที่มีรูปปั้นนักวิทยาศาสตร์คนสำคัญ ๆ ที่ควรรຸจັก

สรุปเรื่องอะตอม

Knowledge

400 ปีก่อน ค.ศ.

ดีโมคริตัส

อะตอมของน้ำ อะตอมของเหล็ก
สรรพสิ่งทั้งหลายประกอบด้วยอนุภาคขนาดเล็ก เรียกว่า **อะตอม**

ค.ศ. 1803

ดอลตัน

อะตอมเป็นอนุภาคที่มีขนาดเล็กมาก (ทรงกลมตัน) ไม่สามารถแบ่งแยกได้ สร้างขึ้นหรือทำให้สูญหายไม่ได้ อะตอมของธาตุชนิดเดียวกันมีสมบัติเหมือนกัน อะตอมของธาตุต่างชนิดกันรวมกันเป็นสารประกอบ

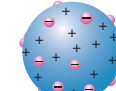

ค.ศ. 1897

ทอมสัน

อะตอมมีลักษณะเป็นทรงกลมซึ่งมีประจุไฟฟ้าเป็นบวก และมีอิเล็กตรอนซึ่งมีประจุเป็นลบกระจายอย่างสม่ำเสมออยู่บนพื้นผิว และมีจำนวนเท่ากับประจุบวก ทำให้อะตอมเป็นกลางทางไฟฟ้า

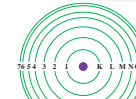

ค.ศ. 1914

โบร์

อะตอมมีนิวเคลียสขนาดเล็กมากอยู่ตรงกลาง และมีอิเล็กตรอนเคลื่อนที่อยู่รอบนิวเคลียสเป็นชั้น ๆ ตามระดับพลังงาน คล้ายวงโคจรของดาวเคราะห์รอบดวงอาทิตย์

ค.ศ. 1932

แชดวิก

มีนิวตรอนอยู่ในนิวเคลียส

ค.ศ. 1926-ปัจจุบัน

เออร์วิน ชเรอดิงเงอร์

อะตอมมีลักษณะเป็น กลุ่มหมอกของอิเล็กตรอนรอบนิวเคลียส บริเวณที่กลุ่มหมอกที่เป็นบริเวณที่มีโอกาสพบอิเล็กตรอนมากกว่าบริเวณกลุ่มหมอกจาง

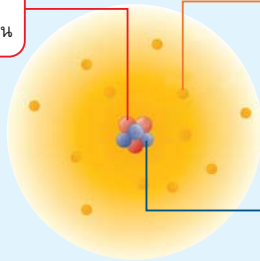

แบบจำลองอะตอม

อนุภาคมูลฐานของอะตอม

โปรตอน (proton) เป็นอนุภาคที่มีประจุ +1 และมีมวลเป็น 1.836 เท่าของอิเล็กตรอน

อิเล็กตรอน (electron) เป็นอนุภาคที่มีประจุ -1 และมีมวลน้อยมาก

นิวตรอน (neutron) เป็นอนุภาคที่ไม่มีประจุ และมีมวลเป็น 1.839 เท่าของอิเล็กตรอน

สัญลักษณ์ของธาตุและสัญลักษณ์นิวเคลียร์

สัญลักษณ์ของธาตุ เป็นอักษรย่อที่ใช้แทนการเรียกชื่อธาตุและใช้แทนธาตุ 1 อะตอม ซึ่งมาจากอักษรตัวแรกหรือตัวถัดไปในภาษาอังกฤษหรือภาษาละติน

Ca
แคลเซียม

A
Z

สัญลักษณ์นิวเคลียร์ (nuclear symbol) เป็นสัญลักษณ์ของธาตุที่แสดงจำนวนโปรตอนด้วยเลขอะตอม และแสดงผลบวกของจำนวนโปรตอนกับนิวตรอนด้วยเลขมวล

ไอโซโทป ไอโซโทน และไอโซบาร์

- ไอโซโทป (isotope) หมายถึง อะตอมของธาตุชนิดเดียวกันที่มีจำนวนนิวตรอนต่างกัน
- ไอโซโทน (isotone) หมายถึง อะตอมของธาตุต่างชนิดที่มีจำนวนนิวตรอนเท่ากัน
- ไอโซบาร์ (isobar) หมายถึง อะตอมของธาตุต่างชนิดที่มีเลขมวลเท่ากัน

Process

- เปรียบเทียบความเหมือนและต่างของแบบจำลองอะตอมของดอลตัน ทอมสัน รัทเทอร์ฟอร์ด โบร์ และแบบกลุ่มหมอก
- ระบุจำนวนโปรตอน นิวตรอน และอิเล็กตรอนของธาตุจากสัญลักษณ์นิวเคลียร์
- ระบุการเป็นไอโซโทป ไอโซโทน และไอโซบาร์ของธาตุ
- คิดแบบมีวิจารณญาณและคิดแก้ปัญหา

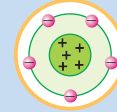
Attribute

- มีวินัย
- ใฝ่เรียนรู้
- มุ่งมั่นในการทำงาน

คำถามท้าทายหน่วยการเรียนรู้

1. พิจารณาแบบจำลองอะตอมที่กำหนดให้ แล้วตอบคำถาม

- 1.1 แบบจำลองอะตอมนี้ถูกเสนอขึ้นโดยนักวิทยาศาสตร์ท่านใด
- 1.2 แบบจำลองอะตอมที่พัฒนาต่อจากแบบจำลองอะตอมนี้มีลักษณะอย่างไร

2. แบบจำลองอะตอมแบบกลุ่มหมอกมีลักษณะอย่างไร และอธิบายลักษณะการเคลื่อนที่ของอิเล็กตรอนว่าอย่างไร

3. อะตอมของธาตุฟลูออรีน (F) มีจำนวนโปรตอน 9 อนุภาค และมีจำนวนนิวตรอน 10 อนุภาค

3.1 ธาตุฟลูออรีนมีเลขอะตอมและเลขมวลเท่าไร

3.2 ให้เขียนสัญลักษณ์นิวเคลียร์ของธาตุฟลูออรีน

4. ให้เขียนสมการที่แสดงว่าอะตอมของธาตุ X เปลี่ยนไปเป็นไอออนของธาตุ X ที่มีประจุ 3+

5. ให้เขียนสมการที่แสดงว่าอะตอมของธาตุซัลเฟอร์หรือกำมะถัน (S) ได้รับอิเล็กตรอนจำนวน 2 อนุภาค แล้วเปลี่ยนเป็นไอออนของธาตุซัลเฟอร์

6. พิจารณาตารางแสดงสัญลักษณ์ของธาตุหรือไอออน เลขมวล เลขอะตอม จำนวนอนุภาคมูลฐานของอะตอม และสัญลักษณ์นิวเคลียร์ แล้วเติมคำตอบลงในช่องว่างให้ถูกต้อง

สัญลักษณ์ของธาตุ / ไอออน	เลขมวล	เลขอะตอม	จำนวนอนุภาคมูลฐานของอะตอม			สัญลักษณ์นิวเคลียร์
			โปรตอน	อิเล็กตรอน	นิวตรอน	
N	14		7			
Li		3			4	
K	39			19		
ให้นักเรียนบันทึกผลลงในสมุดประจำตัวนักเรียน						$^{60}_{27}\text{Co}$
P			15		16	
I	127				74	
						$^{24}_{12}\text{Mg}^{2+}$
S^{2-}	32			18		
Ba^{2+}		56			81	
Br^-			35		45	

7. ไอออน X^{2+} มีจำนวนอิเล็กตรอน 18 อนุภาค และมีจำนวนนิวตรอน 20 อนุภาค
  - 7.1 ธาตุ X มีจำนวนโปรตอนกี่อนุภาค
  - 7.2 ธาตุ X มีเลขอะตอมเท่าไร
  - 7.3 ให้เขียนสัญลักษณ์นิวเคลียร์ของธาตุ X
8. ธาตุที่มีจำนวนโปรตอนต่างกันเป็นธาตุชนิดเดียวกันได้หรือไม่ เพราะเหตุใด
9. ธาตุ X มีจำนวนโปรตอน 35 อนุภาค และมีจำนวนนิวตรอน 45 อนุภาค ให้เขียนสัญลักษณ์นิวเคลียร์ของธาตุ X
10. เมื่อเติมโปรตอนเข้าไปในนิวเคลียสของธาตุแมกนีเซียม ($^{24}_{12}\text{Mg}$) จำนวน 3 อนุภาค และเติมอิเล็กตรอนจำนวน 6 อนุภาค ให้เขียนสัญลักษณ์นิวเคลียร์ของธาตุที่เกิดขึ้น โดยกำหนดให้สัญลักษณ์ของธาตุที่เกิดขึ้นเป็น Y
11. ถ้าดึงโปรตอนออกจากนิวเคลียสของธาตุคลอรีน ($^{35}_{17}\text{Cl}$) จำนวน 1 อนุภาค และเติมอิเล็กตรอนจำนวน 1 อนุภาค
  - 11.1 ธาตุคลอรีนจะเปลี่ยนเป็นธาตุอื่นหรือไม่ เพราะเหตุใด
  - 11.2 ให้เขียนสัญลักษณ์นิวเคลียร์ของธาตุที่เกิดขึ้น
12. ธาตุโซเดียม ($^{23}_{11}\text{Na}$) และธาตุแมกนีเซียม ($^{24}_{12}\text{Mg}$) มีจำนวนอนุภาคมูลฐานของอะตอมชนิดใดเท่ากัน และเรียกความสัมพันธ์ระหว่างอะตอมของธาตุทั้งสองนี้ว่าอะไร
13. S-32 หมายความว่าอย่างไร
14. ^a_bX และ $^{b+2}_a\text{X}$ สัมพันธ์กันอย่างไร
15. จากข้อ 14 ถ้า a เท่ากับ 17 ให้เขียนสัญลักษณ์นิวเคลียร์ของ ^a_bX และ $^{b+2}_a\text{X}$ โดยแสดงค่าของเลขมวลและเลขอะตอมเป็นตัวเลข